

In memoriam

Dimitrije Savić

(Gnjilane, 1947. – Zagreb, 2023.)

Na samome kraju 2023. godine hrvatska je kulturna scena ostala bez jednog iznimno značajnog, a istodobno iznimno samozatajnog protagonista. Da je Dimitrije Savić uistinu bio protagonist u kulturno-znanstvenoj sferi svjedoči ono što se s punim pravom može nazvati njegovim *djelom*. Taj opus nije autorski, nije medijski razvikan, nije u široj javnosti nezaobilazno prisutan (a što je u široj javnosti nezaobilazno, a da po značaju ne pripada estradi, pa čak i kad se radi o kulturi?). A ipak radi se o plodu četrdesetogodišnjega djelovanja što ga ama baš nitko tko je na bilo koji način zainteresiran za filozofiju ne može zaobići. Taj plod čedo je trajne ljubavi, može se slobodno reći: strasti, koja je za Dimitrija Savića bila životno poslanje.

Sve je započelo još u djetinjstvu kad se Dimitrijeva ljubav prema knjizi očitovala kao strastveno čitalačko druženje s knjigom. S vremenom, u zrelim godinama, ta se ljubav za knjigu prometnula u *proizvođenje knjiga*. Prestavši biti osobnom, privatnom stvarju, prometnula se u misiju. To je značilo voljeti knjigu ne samo radi sebe, za sebe, već i za *druge*.

Takav razvoj nije bio slučajan; bio je ishod Savićeva najdubljeg uvjerenja da je za sve nas – i danas i u budućnosti – sudbinski presudna skrb za intelektualno i duhovno zdravlje. Stoga je osnovao nakladničku kuću usprkos knjizi nesklonu vremenu. Svrhu svoga poslanja vidio je i u budućnosti:

»Ako danas nitko ne čita, moje će knjige, duboko vjerujem, biti žive u budućnosti, pa makar i za malobrojne; doći će naraštaji koji će opet čitati.«

Vjerujući još od studentskih dana da je filozofija najvrjednija čovjekova djelatnost, stoga što nam pomaže otkriti smisao u vlastitome životu, on je, usprkos tomu što rijetki čitaju filozofske knjige, bio uvjeren da je njegova misija da svojom nakladničkom djelatnošću za hrvatsku kulturu, u hrvatskome jeziku, očuva poklad onoga što je smatrao temeljima naše civilizacije. Njegova naklada *Demetra* od početka je bila zamišljena s tom svrhom i tu je svrhu u četrdesetak godina postojanja i ostvarila. Što je u hrvatskome jeziku moguće naći zamalo sva kapitalna djela cjelokupne povijesti filozofije u velikoj se, uistinu nezaobilaznoj, mjeri ima zahvaliti strasti kojom je Dimitrije Savić cijeloga života drugovao s filozofijom, što je onda kao predragocjen plod urodilo njegovom nakladničkom kućom *Demetra*.

Da bi se sagledalo važnost Savićeva životnoga djela, treba (makar i na najsažetiji način) pokušati prikazati obuhvatnost njegova nakladničkog djelovanja. Već se iz podatka o broju izdanih knjiga može naslutiti da je riječ o jedinstvenom pothvatu pojedinca koji je sav život posvetio jednoj jedinoj zadaći: nevelikom broju u hrvatski prevedenih kapitalnih filozofskih djela pridodati što je moguće veći broj novih prijevoda. Bila je to zapravo zamisao o tome da se što je cjelovitije moguće glavne tijekomove filozofije prikaže u hrvatskome jeziku. Jer Savić je znao da se, odmjeravajući se s filozofijom, jezik njeguje i razvija kao oblik mišljenja, a posjedujući obuhvatnu sliku povijesti filozofije, kultura koja je uspjela tu sliku izgraditi u svome jeziku ostaje utemeljena u korijenima civilizacije kojoj pripada.

Savićeva nakladnička kuća *Demetra* svoja je izdanja podijelila u pet biblioteka: *Filozofska biblioteka Dimitrija Savića* (filozofija), *Faustovska biblioteka Dimitrija Savića* (beletristika i poezija), *Filološka biblioteka Dimitrija Savića* (filologija), *Sibyllinska biblioteka Dimitrija Savića* (poezija i dnevnička proza) te *Posebna izdanja*. U tim je bibliotekama objavljeno sveukupno više od 220 svezaka! Od toga u *Filozofskoj biblioteci* otprilike 150 svezaka, u *Faustovskoj biblioteci* 43 sveska, u *Filološkoj biblioteci* 19 svezaka, u *Sibyllinskoj biblioteci* 7 svezaka, te u biblioteci *Posebna izdanja* 5 svezaka.

Među 130 autora čije su knjige objavljene u *Demetrinoj* filozofskoj biblioteci, može se slobodno reći, ne manjka gotovo ni jedno od najznačajnijih imena u povijesti filozofije. To su djela Platona, Aristotela, Cicerona, Seneke, Augustina, Alberta Velikog, Tome Akvinskoga Böhmea, Ficina, Descartesa, Leibniza, Spinoze, Hegela, Schellinga, Nietzschea, Heideggera... Posebno se ističe blok od 15 svezaka filozofije napisane u arapskome jeziku i prevedene s izvornika u hrvatski. To su praktično sva kapitalna djela filozofâ koji su svoja djela napisali u arapskome, kao što su Al-Fārâbî, Avicenna, Averroës, Majmonid, Mullâ Sadrâ i drugi.

Posebna je vrijednost *Demetrinih* izdanja što se u mnogomu slučaju radi o dvojezičnome izdanju, u kojem se u istome svesku donosi izvorni tekst i hrvatski prijevod. Uz to su mnogi od prijevodâ – iz grčkoga, iz latinskoga, iz arapskoga ili iz nekog drugog jezika – obilno komentirani, a brojne su knjige opremljene studijama (u vidu predgovora ili pak pogovora) o dotičnome filozofu ili o dotičnome djelu.

U Savićevoj filozofskoj biblioteci mjesta su našli i domaći autori (Despot, Sutlić, Barbarić, Galović, Mikulić, Gretić, Bučan, Kardaš i drugi). Među djelima domaćih autora, pored djelâ što su nastala da bi bila objavljena u *Demetrinoj* biblioteci kao zasebne knjige, osobito se ističe jedinstven nakladnički pothvat: više od 20 svezaka (gotovo svih) predavanja Branka Despota na Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, od njegovih asistentskih dana do mirovine. Riječ je o izdanjima priređenim na temelju tiposkriptâ magnetofonskih snimaka tih predavanja.

Ovaj pregled, ma koliko bio kratak i površan, svjedoči o cjelovitosti Savićeva specifičnog nakladničkog djelovanja i o neprocjenjivoj važnosti njegova djelovanja za filozofiju u Hrvatskoj i za hrvatsku kulturu općenito. Za Dimitrijem Savićem, koga je oteo smrtnički usud, žalit će ne samo njegova obitelj i prijatelji nego i svi oni koji su znali što se od toga posvećenika svome poslanju još moglo dobiti. A da je u srži njegova djelovanja bilo

prvenstveno upravo ono što je može označiti riječima što će zvučati kao puka fraza: javni interes, to jest interes hrvatske kulturne javnosti, svjedoči Savićeva nepokolebljiva samozatajnost – među više od dvije stotine svezaka čitatelji će naći samo jedan Savićev. To je njegov prijevod Aristotelova spisa *Meteorologika* s komentarom. Savić *nije* četrdeset godina neumorno proizvodio knjige *za sebe već za sve nas*. Ono što je najviše volio u životu, i zbog čega je volio život, bilo je upravo to. Zato se u ovoj prigodi prisjećamo Sokrata, koji je, osuđen na smrtnu kaznu, kazao da se ne boji smrti, jer smrt, kako je rekao, može biti samo jedno od dvoga: ili vječni san bez snova ili preseljenje u drugi svijet u kojem će se družiti s Orfejem, Hesiodom, Homerom i drugim velikim duhovima. Ako je tako, Dimitrije Savić zaslužio je da se sretno sa Sokratom i nastavi u vječnosti živjeti onako kako je jedino htio živjeti.

Daniel Bučan